

Helsinki: Kelan tutkimusosasto, Nettartikkeleita 4, 2009

ASLAK®-kuntoutuksen ja Tyk-toiminnan jälkeen työssä jatkavat

Työssä olevien kuntoutus

Kela järjestää työssä oleville henkilöille mm. Aslak- ja Tyk- kuntoutusta työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi ja säilyttämiseksi. Harkinnanvaraisen Aslak-kuntoutuksen, ammatillisesti syvennetyn lääketieteellisen kuntoutuksen tavoitteena on työkyvyn säilyttäminen ja parantaminen jo silloin, kun työkyvyn alenemisen riski on havaittavissa. Tyk-toiminnan, työkykyä ylläpitävän ja parantavan valmennuksen tavoitteena on edistää sairauden, vian tai vamman vuoksi työkyvyltään ja ansiomahdollisuuksiltaan olennaisesti heikentyneen henkilön edellytyksiin jatkaa työssään tai palata takaisin työhönsä. Toteutukseltaan Tyk-toiminta voi olla vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta tai muuta harkinnanvaraista, yksilö- tai ryhmäkohtaisesti toteutettua kuntoutusta.

Aslak- ja Tyk-kuntoutuksen vuonna 2003 päättäneet

Kelan kuntoutusrekisteriin perustuvien seurantatietojen perusteella Aslak-kuntoutuksen oli päättänyt 7973 henkilöä (miehiä 38 %, naisia 62 %) ja Tyk-kuntoutuksen 3641 henkilöä (miehiä 33 %, naisia 67 %). Aslak- kuntoutujat olivat viisi vuotta nuorempia ($46,9 \pm 5,9$ vuotta) kuin Tyk-kuntoutujat ($52,1 \pm 4,8$ vuotta). Tyk-toiminnasta suurin osa (95 %) oli ollut vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta ja toteutettu useimmiten (67 %) yksilökohtaisesti. Kuntoutujien ammatit painottuivat naisvaltaisille aloille, kuten terveydenhuolto- ja sosiaalialan työhön (Aslak 23 %, Tyk 25 %).

Aslak-kuntoutujien pääsairauden diagnooseista 69 % oli tuki- ja liikuntaelinten sairaus ja 12 % hermoston sairaus. Useammalla kuin joka toisella (58 %) oli vähintään yksi lisäsairaus, usein edelleen tuki- ja liikuntaelinten sairaus. Kuntoutuksen päättymistä edeltäneen vuoden aikana 65 % miehistä ja 80 % naisista oli käyttänyt reseptilääkkeitä, lähinnä infektioihin ja ko. ikäiselle väestölle tyypillisiin sairauksiin (tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, sydän- ja verisuonisairaudet, hengityselinten sairaudet) sekä naiset vaihdevuosien hormonihoidoita.

Tyk-kuntoutujilla päädiagnooseista yleisimpiä olivat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet (68 %) ja mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt (9 %). Lähes kolmella neljästä (72 %) oli jokin lisäsairaus. Tyk-kuntoutuksessa olleista miehistä 77 % ja naisista 90 % käytti reseptilääkkeitä vuonna 2002, mikä osaltaan heijastaa näiden Aslak-kuntoutujiin verrattuna huonompaa terveyttä samoin kuin se, että Tyk-kuntoutujilla oli ollut useammin ja pidempiä sairauspäivärahaa-kausia ennen kuntoutusta.

Kuntoutujien työtilanne vuonna 2006

Aslak-kuntoutujista 91 % oli aktiiveja, ts. työvoimaan kuuluneita tai opintotukea saaneita vuoden 2006 lopussa (taulukko 1). Työvoimaan kuuluneista työttömiä oli 2 %. Miehistä aktiiveja oli suurempi osuus kuin naisista, joista ”muussa tilanteessa” olleita oli vastaavasti enemmän, erityisesti terveydenhuolto- ja sosiaalialan työssä. Ei-aktiiviksi siirtyneet olivat keskimäärin viisi vuotta muita vanhempia; työkyvyttömyyseläkkeellä heistä oli 41 %

(miehet 49 %, naiset 37 %), vanhuuseläkkeellä 44 % (miehet 35 %, naiset 49 %) ja 15 % oli kuollut.

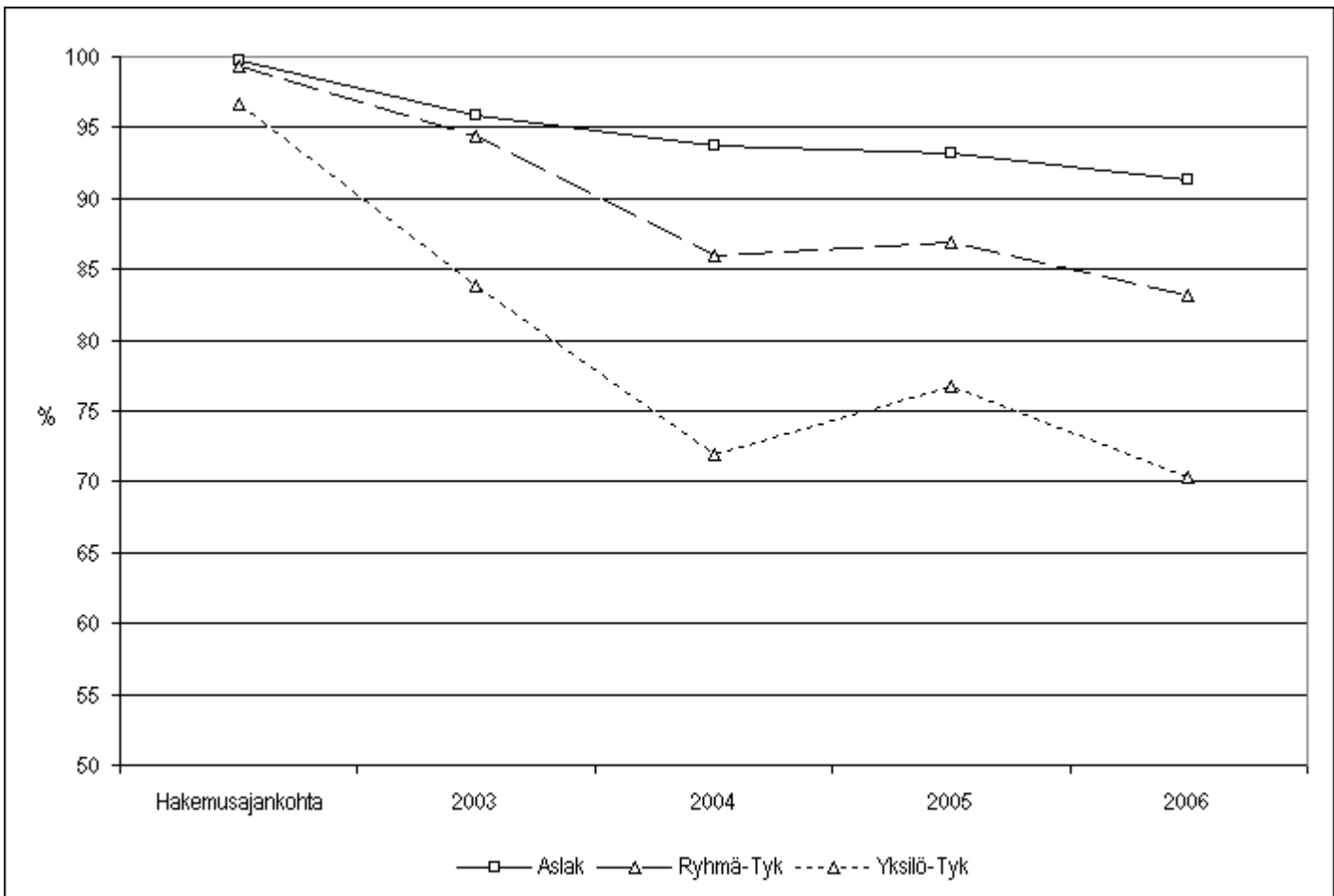
Taulukko 1. Aslak- ja Tyk-kuntoutujien työtilanne ammatin mukaan vuoden 2006 lopussa, % (n)

	ASLAK- kuntoutus				TYK- toiminta			
	Aktiivit	Ei-aktiivit	Muu tilanne	Yhteensä	Aktiivit	Ei-aktiivit	Muu tilanne	Yhteensä
Tekn., tiet., lainop., hum., tait. työ	92,7	2,8	4,5	100(1364)	78,2	17,5	4,3	100 (588)
Terveystenhoito, sosiaalialan työ	86,4	3,3	10,3	100 (1825)	73,4	21,2	5,4	100 (917)
Hallinto- ja toimistotyö	91,9	2,3	5,8	100 (1405)	75,9	18,1	6,0	100 (536)
Kaupallinen työ	92,4	2,9	4,7	100 (384)	76,9	22,3	0,8	100 (130)
Maa- ja metsätalous, kalastus	92,8	5,3	1,9	100 (544)	63,2	32,2	4,6	100 (174)
Kuljetus- ja liikennetyö	92,9	3,7	3,4	100 (409)	79,3	17,7	3,0	100 (203)
Teollisuus, rakennus- ym. työ	94,4	2,3	2,3	100(1227)	75,7	23,1	1,2	100 (592)
Palvelutyö ym.	91,6	3,6	4,8	100 (805)	71,5	22,5	6,0	100 (498)
Kaikki ^a (n)	91,3 (7277)	3,1 (244)	5,7 (452)	100 (7973)	74,6 (2717)	21,0 (765)	4,4 (159)	100 (3641)

^a Ml. "muu työ": Aslak- kuntoutus, n = 10; Tyk- toiminta, n = 3.

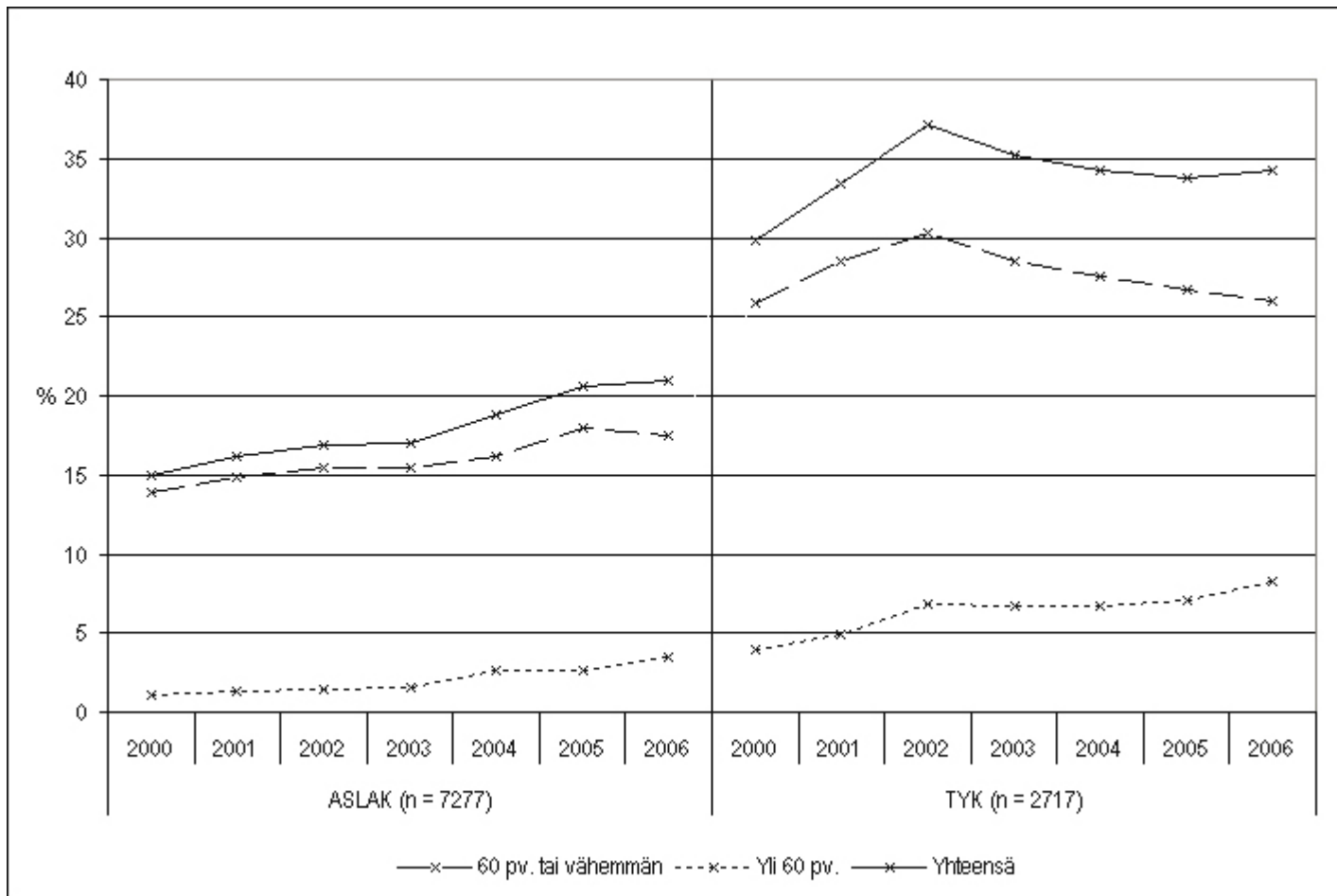
Johtuen Tyk-kuntoutujien jo lähtötilanteessa usein huonosta työkyvystä heistä aktiiveja oli vuonna 2006 enää kolme neljästä (75 %). Työvoimasta työttömiä oli 5 %. Ei-aktiiveista kolme viidestä (miehet 55 %, naiset 62 %) oli työkyvyttömyyseläkkeellä, useimmin fyysisesti raskaista ammateista (taulukko 1). Vanhuuseläkkeellä ei-aktiiveista oli runsas kolmannes (miehet 41 %, naiset 36 %) ja 2 % oli kuollut. Ei-aktiivit olivat noin kaksi vuotta vanhempia kuin muut. Ryhmään "muu tilanne" kuuluvilla muut työllistymis- ja työssä pysymisedellytyksiä parantavat toimenpiteet jatkuivat usein vielä kuntoutuksen jälkeen. Näiden kuntoutujien siirtyminen työvoimaan työllisinä tai työttöminä ilmenee aktiivien osuuden tilapäisenä kasvuna, etenkin yksilökohtaisessa Tyk-kuntoutuksessa olleilla ja naisilla selvemmin kuin miehillä (kuvio 1).

Kuvio 1. Aktiivien osuus Aslak- ja Tyk-kuntoutuksessa hakeutumisaikana ja vuosina 2003–2006

Kuntoutuksen tarvetta kuvaavien sairauspäivärahopäivien kehityksen perusteella vuonna 2006 aktiiveista Tyk-kuntoutujista sairauspäivärahalla olleiden osuus pienentyi ja päivärahalla olon kesto lyheni kuntoutuksen jälkeen (kuvio 2). Tämä johtui ennen kaikkea yksilökohtaisessa Tyk-kuntoutuksessa olleiden sairauspäivärahopäivien vähenemisestä. Aslak-kuntoutuksessa olleilla kehitys ei ollut yhtä selvä. Osittain muutos saattaa olla todellista ja kuntoutuksen tavoitteiden mukaista, osittain erilaisista mahdollisuuksista Aslak- ja Tyk-kuntoutujien työssä jatkamisessa ja eläkkeelle siirtymisessä.

Kuvio 2. Vuonna 2006 aktiivien Aslak- ja Tyk-kuntoutujien sairauspäivärahaalla olo vuosina 2000–2006

Aslak-kuntoutus on todettu naisilla vaikuttavammaksi kuin miehillä. Myös tämän selvityksen mukaan naisten työvoimasta poistuminen hidastui sekä Aslak- mutta erityisesti Tyk-kuntoutuksen jälkeen. Ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi edellyttää työ- ja eläketilannetta koskevien rekisteritietojen lisäksi työolojen, työjärjestelyjen, kuntoutujan omien motiivien ja työelämän yleisten muutosten ottamista huomioon paitsi kuntoutuksen suunnittelussa myös toimenpiteiden toteutumisen seurannassa.

Tuula Aaltonen

Tutkija, Kelan tutkimusosasto
 etunimi.sukunimi@kela.fi

Jouko Lind

Johtava tutkija, Kelan tutkimusosasto
 etunimi.sukunimi@kela.fi